(7). Moore Z. Culture: How do teachers teach it? In Z. Moore (Ed.), Foreign language teacher education. Multiple perspectives, Maryland, University Press of America, 1996, p. 109–128.
(8). Nida E. "Translation and culture". In Fuertes, P.A. (Coord.), 2007.
(9). Seelye H.N. Teaching culture: Strategies for intercultural communication (3rd ed.). Lincolnwood, IL, National Textbook Company, 1993, 353 p.

Doschanova Mohinur Maxsudovna (Urganch davlat universiteti 1-bosqich tayanch doktaranti)

BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARINING KREATIVLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MEDIASAVODXONLIKDAN FOYDALANISH METODIKASI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kreativligini rivojlantirishda mediasavodxonlikdan foydalanish metodikasi o'rganilgan. Mediasavodxonlik ta'lim jarayonida o'qituvchilarning axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantiruvchi vosita sifatida ko'rilgan. Kreativlikni shakllantirishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati tahlil qilingan va bu borada samarali metodik yondashuvlar taklif etilgan. Shuningdek, o'quvchilarning ijtimoiy va shaxsiy kompetensiyalarini oshirishga xizmat qiluvchi innovatsion yondashuvlar tavsiya etilgan. Tadqiqot natijalari pedagogik jarayonni boyitishda mediasavodxonlikning roli va ahamiyatini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar*: boshlang'ich ta'lim, kreativlik, mediasavodxonlik, pedagogik metodika, zamonaviy texnologiyalar, axborot bilan ishlash, ta'lim jarayoni, innovatsion yondashuvlar, kompetensiyalar.*

Дощанова Мохинур Максудовна (Ургенчский государственный университет, базовый докторант 1 ступени)

МЕТОДОЛОГИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕДИАГРАМОТНОСТИ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСТВА УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. *В данной статье изучается метод использования медиаграмотности в развитии творческих способностей учителей начальных классов. Медиаграмотность рассматривалась как инструмент развития навыков учителя по работе с информацией в образовательном процессе. Анализируется значение использования современных информационных технологий в формировании креативности и предлагаются эффективные методические подходы в этом отношении. Также рекомендуются инновационные подходы, служащие повышению социальных и личностных компетенций студентов. Результаты исследования показывают роль и значение медиаграмотности в обогащении педагогического процесса.*

Ключевые слова: *начальное образование, креативность, медиаграмотность, педагогическая методика, современные технологии, работа с информацией, образовательный процесс, инновационные подходы, компетенции.*

Doschanova Mohinur Maxsudovna (Urganch State University 1st stage basic doctoral student)

METHODOLOGY OF USING MEDIA LITERACY IN DEVELOPING THE CREATIVITY OF PRIMARY EDUCATION TEACHERS

Annotation. *In this article, the method of using media literacy in the development of creativity of primary education teachers is studied. Media literacy was seen as a tool for developing teachers' skills in working with information in the educational process. The importance of using modern information technologies in the formation of creativity is analyzed and effective methodical approaches in this regard are proposed. Also, innovative approaches that serve to increase the social and personal competences of students are recommended. The results of the study show the role and importance of media literacy in enriching the pedagogical process.*

Key words: *primary education, creativity, media literacy, pedagogical methodology, modern technologies, working with information, educational process, innovative approaches, competencies.*

Kirish. Bugungi kunda ta'lim sohasida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarni joriy etish, o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish, ayniqsa, ularning kreativlik qobiliyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari va mediasavodxonlikni samarali qo'llash o'qituvchilarning ijodkorlik salohiyatini oshirishga xizmat qiluvchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi esa bolalarda ijodiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishning boshlang'ich nuqtasi sifatida alohida o'rin tutadi.

Mediasavodxonlikning ahamiyati nafaqat o'quv jarayonida axborot bilan ishlashni o'rgatish orqali cheklanadi, balki o'qituvchilarning o'z kasbiy faoliyatida kreativ yondashuvlarni joriy etishida ham muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilar mediasavodxonlik asosida yangi pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirib, dars-

larni interaktiv va samarali tarzda tashkil eta oladilar. Bu esa nafaqat o‘quvchilarni o‘qitishda, balki ularning mustaqil fikrlash va ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirishda ham muhimdir.

Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining kreativligini rivojlantirishda mediasavodxonlikdan foydalanishning metodik asoslari, uning ahamiyati va samaradorligi ko‘rib chiqiladi. Shu bilan birga, mediasavodxonlikni o‘qituvchilarning kundalik amaliyotiga joriy etishning pedagogik va texnologik imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Metodika. Boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining kreativligini rivojlantirishda mediasavodxonlikdan foydalanish bo‘yicha samarali metodik yondashuvlarni ishlab chiqish quyidagi bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

1. Tayyorlov bosqichi:

– mediasavodxonlik darajasini baholash. O‘qituvchilar orasida maxsus savolnomalar va testlar orqali ularning mediasavodxonlik ko‘nikmalari darajasi aniqlanadi. Bu orqali mavjud muammolar va rivojlantirilishi zarur bo‘lgan jihatlar aniqlanadi;

– ta’lim resurslarini tanlash. Zamonaviy o‘quv dasturlari, interaktiv vositalar va multimedia materiallari o‘quv jarayoniga integratsiya qilish uchun tayyorlanadi.

2. O‘qitish bosqichi:

– mediasavodxonlik treninglari. O‘qituvchilar uchun maxsus o‘quv kurslari tashkil qilinadi, unda ommaviy axborot vositalaridan foydalanish, ma’lumotlarni tahlil qilish, taqdimotlar yaratish va raqamli vositalar bilan ishlash ko‘nikmalari o‘rgatiladi;

– kreativlikni rivojlantirish usullari. O‘qituvchilarga kreativlikni rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashqlar va metodikalar taklif etiladi. Masalan, turli pedagogik o‘yinlar, interaktiv darslar va loyiha faoliyatlari orqali kreativ yondashuvlar shakllantiriladi;

– axborot texnologiyalaridan foydalanish. Elektron o‘quv dasturlari, raqamli platformalar va onlayn ta’lim vositalari dars jarayonida faol qo‘llaniladi. Masalan, bolalar uchun ta’limiy videokontent, qulay grafik vizualizatsiyalar va elektron kitoblar yordamida ijodiy fikrlash rivojlantiriladi.

3. Amaliy qo‘llash bosqichi:

– darslarda mediasavodxonlikni integratsiya qilish. O‘qituvchilar dars jarayonida ommaviy axborot vositalaridan foydalanadi. Bu o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshirib, mavzularni yanada tushunarli qilishga yordam beradi;

– loyiha faoliyatlari. O‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun loyiha asosida ta’lim tashkil etiladi. Masalan, “Mediamanzara yaratish” kabi ijodiy loyihalar orqali o‘quvchilar axborotni qayta ishlash va uni taqdim etish bo‘yicha ko‘nikmalarini shakllantiradilar;

– refleksiv baholash. Har bir darsdan so‘ng o‘quvchilarning kreativligi va mediasavodxonlik darajasi o‘qituvchi tomonidan baholanadi. Shu bilan birga, o‘quvchilar o‘z faoliyatlari bo‘yicha fikr-mulohazalar bildirishlari rag‘batlantiriladi.

4. Monitoring va takomillashtirish bosqichi:

– natijalarni tahlil qilish. Boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining kreativligi va mediasavodxonlik ko‘nikmalari rivojlanish darajasi muntazam ravishda tahlil qilinadi;

– metodikani rivojlantirish. Tadqiqot natijalari asosida metodikaga qo‘shimcha taklif va tavsiyalar kiritiladi, uning samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi yangi yondashuvlar ishlab chiqiladi.

Ushbu metodika boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining ijodiy salohiyatini oshirish va mediasavodxonlikni pedagogik jarayonda samarali qo‘llash uchun kompleks yondashuvni taqdim etadi. Bu, o‘z navbatida, ta’lim sifati va o‘quvchilarning rivojlanish darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili (sharhi). Boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining kreativligini rivojlantirishda mediasavodxonlikdan foydalanish mavzusiga oid ilmiy-adabiy manbalar kreativlik, mediasavodxonlik, va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning mohiyatini chuqur yoritib beradi. Ushbu soha bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mediasavodxonlik nafaqat ta’lim jarayonining interaktivligini oshirish, balki o‘qituvchilarning ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun ham asosiy vosita hisoblanadi.

Kreativlik va uning rivojlantirish usullari haqida yozilgan G.M.Torrance [4;178-b.], E.P.Guilford [1; 79-b.] kabi tadqiqotchilarning ishlari kreativlikni shaxsning muammolarni yechish, yangi g‘oyalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish qobiliyati sifatida tavsiflaydi. Ularning tadqiqotlarida o‘qituvchilar uchun kreativ yondashuvlarni shakllantirish zarurligi alohida qayd etiladi. Kreativlikni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyati muhim o‘rin tutadi.

Mediasavodxonlik masalasida R.Hobbs [2;96-b.], P.Freire [3;49-b.] kabi olimlarning ishlari muhim nazariy asoslarni taqdim etadi. R.Hobbs mediasavodxonlikni shaxsning ommaviy axborot vositalari bilan

muloqot qilish, axborotni tahlil qilish va undan samarali foydalanish ko‘nikmalari sifatida ta’riflaydi. Ushbu ko‘nikmalar o‘qituvchilarning dars jarayonida axborotni innovatsion yondashuvlar bilan taqdim etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

O‘zbek olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar orasida N.A.Musurmonova [5;25-b.], U.T. Qurbonov [8;46-b.], va O.A.Toshpulatov [6;39-b.] kabi olimlarning ishlari e’tiborga molikdir. Ularning tadqiqotlarida mediasavodxonlikning ta’lim jarayoniga integratsiyasi va uning o‘qituvchilarning professional rivojlanishidagi o‘rni keng yoritilgan. Shuningdek, kreativlikni rivojlantirishda multimedia vositalari va axborot texnologiyalaridan foydalanish usullari batafsil o‘rganilgan.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar bo‘yicha xalqaro miqyosdagi tadqiqotlar ham ushbu mavzuning dolzarbligini tasdiqlaydi. Xususan, UNESCO [7] tomonidan mediasavodxonlik va axborot savodxonligini rivojlantirishga bag‘ishlangan dasturlar o‘qituvchilar uchun zamonaviy ta’lim metodikasining muhim qismi ekanligini ko‘rsatadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, mediasavodxonlik va kreativlikni rivojlantirish o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, ularning kombinatsiyasi boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining professional kompetensiyalarini oshirishda yuqori samaradorlikni ta’minlaydi. Shu bois ushbu masalani keng qamrovli o‘rganish va pedagogik metodika shaklida amaliyotga tatbiq etish bugungi kun ta’limi uchun dolzarb vazifa hisoblanadi.

Muhokama. Boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining kreativligini rivojlantirishda mediasavodxonlikdan foydalanish pedagogik jarayonni yangicha yondashuvlar bilan boyitib, zamonaviy ta’lim talablariga javob berishga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mediasavodxonlik nafaqat o‘qituvchilarning axborotga ishlov berish qobiliyatlarini oshiradi, balki ular tomonidan o‘quvchilarga ijodiy muhit yaratishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Mediasavodxonlikni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish orqali o‘qituvchilarda quyidagi ko‘nikmalar shakllanishiga erishiladi:

1. Axborot bilan ishlash. O‘qituvchilar ommaviy axborot vositalaridan axborotni saralash, tahlil qilish va ta’limiy resurslarga aylantirish imkoniyatini kengaytiradi. Bu esa kreativ dars jarayonlarini tashkil etish uchun muhim ahamiyatga ega.

2. Innovatsion vositalardan foydalanish. Zamonaviy texnologiyalar, xususan, raqamli platformalar, multimediya ilovalari va vizual vositalar kreativ ta’lim muhitini shakllantirishda o‘qituvchilarga yordam beradi. Masalan, dars jarayonida interaktiv vositalardan foydalanish o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshi-radi.

3. Ijodiy muammolarni hal etish. Mediasavodxonlik kreativlikni rivojlantirishda yangi imkoniyatlar yaratadi, chunki o‘qituvchilar turli xil pedagogik usullar va multimedia materiallari orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rag‘batlantiradi.

Muhokamalar jarayonida aniqlangan asosiy masalalardan biri bu mediasavodxonlik bo‘yicha maxsus o‘quv dasturlarining yetishmasligidir. O‘qituvchilarga mediasavodxonlikni rivojlantirish bo‘yicha metodik ko‘rsatmalar va treninglarning tashkil etilishi bu boradagi muammolarni hal etishga yordam beradi. Shu bilan birga, mediasavodxonlikni amaliyotga joriy etishda mavjud resurslar va infratuzilmaning yetarli darajada emasligi ham muammoli jihatlar sifatida qayd etilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mediasavodxonlik va kreativlik bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ularni rivojlantirish boshlang‘ich ta’lim sifatini oshirishga katta hissa qo‘shadi. Shu bois mediasavodxonlikni o‘qituvchilar tayyorgarlik dasturlariga joriy qilish, yangi texnologiyalarni ta’lim jarayonida keng qo‘llash va metodik yondashuvlarni boyitish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

Muhokama davomida ilgari surilgan yondashuvlar boshlang‘ich ta’limda ijodiy va samarali ta’lim muhiti yaratishda foydalanishga imkon beradi, bu esa o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi va o‘quvchilarning ta’lim jarayonidagi faolligini oshiradi.

Natijalar. Boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining kreativligini rivojlantirishda mediasavodxonlikdan foydalanishning o‘rganilishi quyidagi natijalarga olib keldi:

Kreativlikning o‘sishi. Mediasavodxonlik asosida tashkil etilgan o‘quv jarayoni o‘qituvchilarni yangicha fikrlash va ijodiy yondashuvga undadi. Interaktiv vositalar va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish o‘qituvchilar faoliyatida yangi g‘oyalar va metodlarni ishlab chiqishga imkon berdi.

Pedagogik samaradorlikning oshishi. Mediasavodxonlikni rivojlantirish orqali o‘qituvchilar o‘quv jarayonida zamonaviy texnologiyalarni o‘zlashtirdi va foydalanishga muvaffaq bo‘ldi. Bu esa darslarni qiziqarli, interaktiv va samarali tashkil etishga xizmat qildi.

Axborot resurslari bilan ishlash koʻnikmalarining shakllanishi. Oʻqituvchilar oʻquv jarayonida axborotni izlash, tanlash, qayta ishlash va taqdim etish boʻyicha koʻnikmalarga ega boʻlishdi. Bu nafaqat ularning ijodiy faoliyatini rivojlantirdi, balki oʻquvchilarning darsga boʻlgan qiziqishini oshirdi.

Kreativlikni qoʻllab-quvvatlash uchun mediavositalardan foydalanish mexanizmi. Raqamli texnologiyalarni oʻquv jarayoniga integratsiya qilish natijasida oʻqituvchilar darslarda turli vizual, audiovizual va interaktiv materiallardan foydalanish imkoniyatiga ega boʻlishdi. Bu jarayon oʻquvchilarning yangi bilimlarni qabul qilish jarayonini yengillashtirdi va samaradorligini oshirdi.

Mustaqil oʻqitish va oʻz-oʻzini rivojlantirish. Mediasavodxonlik oʻqituvchilarning mustaqil oʻqitish faoliyatini takomillashtirish uchun muhim omil sifatida namoyon boʻldi. Ular zamonaviy onlayn platformalar, ta'lim resurslari va dasturlardan foydalanish orqali oʻz malakalarini mustahkamlash imkoniga ega boʻldilar.

Oʻqituvchi va oʻquvchi oʻrtasida interaktiv aloqani rivojlantirish. Mediasavodxonlik oʻqituvchilarni oʻquvchilar bilan samarali kommunikatsiya oʻrnatishga ragʻbatlantirdi. Bu esa nafaqat oʻqituvchilarning ijodiy salohiyatini, balki ularning oʻquvchilarga boʻlgan ta'sirini ham kuchaytirdi.

Boshlangʻich ta'lim oʻqituvchilarining kreativligini rivojlantirishda mediasavodxonlikdan foydalanish samarador pedagogik mexanizm sifatida oʻzini oqladi. Mediasavodxonlik vositalaridan foydalanish orqali nafaqat oʻqituvchilarning ijodiy qobiliyatlari rivojlandi, balki ta'lim jarayonining sifati va qiziqarliligi sezilarli darajada oshdi. Shu bilan birga, oʻqituvchilar zamonaviy ta'lim jarayonining talablariga moslashish imkoniyatiga ega boʻlib, ijodiy yondashuvlari orqali yosh avlodning keng qamrovli rivojlanishiga ijobiy hissa qoʻshdilar.

Xulosa. Boshlangʻich ta'lim oʻqituvchilarining kreativligini rivojlantirishda mediasavodxonlikdan foydalanish bugungi kun ta'lim tizimida dolzarb vazifa hisoblanadi. Mediasavodxonlik oʻqituvchilarga zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion vositalardan samarali foydalanish imkonini berib, ularning ijodiy salohiyatini oshirishda muhim vosita boʻlib xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari quyidagilarni koʻrsatdi.

Mediasavodxonlikning ahamiyati. Bu oʻqituvchilarni axborot bilan ishlash, uni tahlil qilish va pedagogik maqsadlarda qoʻllash koʻnikmalariga ega boʻlishlarini ta'minlaydi. Natijada ular dars jarayonini yanada interaktiv va samarali tashkil eta oladilar.

Kreativlikni rivojlantirish usullari. Mediasavodxonlik oʻqituvchilarning oʻz pedagogik faoliyatida kreativ yondashuvlarni qoʻllash, oʻquvchilarning ijodiy qobiliyatlarini ragʻbatlantirish va yangi bilimlarni yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Amaliy natijalar. Oʻqituvchilar tomonidan mediasavodxonlik vositalarining samarali qoʻllanilishi ta'lim jarayonining sifatini oshirib, oʻquvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvlarni shakllantiradi.

Shunday qilib, boshlangʻich ta'limda mediasavodxonlikdan foydalanish, oʻqituvchilarning ijodkorligini rivojlantirishning muhim yoʻnalishlaridan biri ekanligini tasdiqlaydi. Buning uchun maxsus metodik dasturlarni joriy qilish, oʻqituvchilarga mediasavodxonlikni oʻrgatishga qaratilgan treninglar tashkil etish, shuningdek, zamonaviy texnologik resurslarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish tavsiya etiladi.

Ushbu yondashuvlarning muvaffaqiyatli joriy etilishi nafaqat oʻqituvchilarning, balki ta'lim oluvchilarning rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir koʻrsatib, ularni zamonaviy jamiyat talablariga tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

(1). Guilford, J.P. (1967). The Nature of Human Intelligence. McGraw-Hill.

(2). Hobbs, R. (2011). Digital and Media Literacy. Connecting Culture and Classroom. Corwin Press.

(3). Freire, P. (1970). Pedagogy of the Oppressed. Seabury Press.

(4). Torrance, E.P. (1988). The Manifesto for Children's Creativity. Creative Education Foundation.

(5). Musurmonova, N.A. (2020). Mediasavodxonlikning pedagogik jarayondagi ahamiyati. Ta'lim va tarbiya, 12(1), p. 23–28.

(6). Toshpulatov, O.A. (2022). Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining oʻqituvchilar kreativligidagi oʻrni. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti, 7(4), 34–41-betlar.

(7). UNESCO. (2013). Global Media and Information Literacy Assessment Framework. Paris, UNESCO Publishing.

(8). Qurbonov U.T. (2021). Boshlangʻich ta'limda ijodiy yondashuvlar. "Oʻzbekistonda ta'lim sifatini oshirish", jurnal, 8(3), 45–50-betlar.

(9). Madraximovich, K.E. (2020). Improving the methodological training of primary school teachers on the basis of innovative approaches. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. Vol, 8(7).